

Vertel het niet aan je broer

Van Meir Shalev verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos uitgevers

De kus van Esau
De vier maaltijden
Het zat zo
In den beginne
De grote vrouw
Een duif en een jongen
Een geweer, een koe, een boom en een vrouw
Mijn wilde tuin

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Meir Shalev

Vertel het niet aan je broer

Vertaald uit het Hebreeuws
door Ruben Verhasselt

Ambo|Anthos
Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

ISBN 978 90 263 6480 8

© 2022 Meir Shalev

First Published by Am Oved Publishers Ltd, Tel Aviv
by Arrangement with The Deborah Harris Agency

© 2024 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Ruben Verhasselt

Oorspronkelijke titel *Al tesapeer leächiecha*

Oorspronkelijke uitgever Am Oved Publishers Ltd, Tel Aviv

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Stephen Dow, Sicily III, 2015
(monoprint on paper) / Bridgeman Images

Foto auteur © Nadia Landau

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Ter nagedachtenis van Rafi, Refaella Shir,
mijn geliefde zus, die niet meer is

I

Op een keer, in een Tel Avivs straatje waarvan ik de naam ben vergeten, schemerde je plotseling door in een andere vrouw. Ze liep me tegemoet, zette jouw stappen, kwam dichterbij, toonde me jouw uiterlijk, en ik – mijn hart stond stil, mijn voeten ook. Mijn handen namen de bril van mijn neus – bijzienden zoals ik begrijpen waarom – en zetten die snel terug op zijn plaats.

‘Je resette jezelf,’ stel ik me voor dat Boaz zegt.

‘Zo ongeveer,’ antwoord ik, ‘en ik ben een verhaal aan het schrijven. Stoor niet.’

Toen begreep ik al dat ze jou niet was, maar soms haalt het lijf het bewustzijn in, is het vlees sneller dan de geest. Mijn lippen lachten haar als vanzelf al toe en mijn ogen grepen zich aan haar vast.

Ze keek terug met een verbaasde blik. ‘Kennen we elkaar?’

‘Nee, sorry, ik had even dat idee.’

‘Ah. Je dacht dat ik iemand anders was.’

Ik raakte in verlegenheid en gaf toe: ‘Zoiets. Je lijkt een beetje op die ander.’

En in stilte, tegen mezelf: idioot!

‘Ja,’ zei ze, ‘die zin klinkt bekend, die heb ik vaker gehoord.’

‘Het spijt me,’ zei ik.

En in stilte, tegen mezelf: hoe stom kun je zijn.

‘Geen punt. Ik ben die vergissingen gewend,’ antwoordde ze. ‘Blijkbaar lijkt ik op veel andere vrouwen.’

En na een korte, onderzoekende pauze: ‘Of ik kom telkens mannen tegen die die ene, zelfde vrouw maar niet kunnen vergeten.’

‘Dat was een mooie zin,’ zei ik, ‘op een dag gebruik ik die misschien wel.’

‘Met alle plezier,’ zei ze. ‘Die mooie zin is een cadeau van mij. Je mag hem gebruiken wanneer je maar wilt.’

‘Dank je,’ zei ik. ‘Het is een mooi cadeau.’

‘Jij ook.’

‘Dat begrijp ik niet.’ Ik hield me van de domme.

‘Je hebt vast eerder gehoord, van tal van andere vrouwen, dat je een heel knappe man bent.’

‘Hopla...’ riep Boaz uit, deze keer face to face op het balkon van mijn hotel, ‘daar gaan we weer. De zoveelste vrouw die het aanlegt met onze sjpetter. Op straat, in de winkel, op het werk, op een feestje, waar niet?’

Boaz is mijn broertje. We zijn allebei de zestig gepasseerd en hij is slechts twee jaar jonger dan ik, maar zo noem ik hem graag. En over die vrouw die even op Michal leek – voilà, ik heb je naam gezegd en opgeschreven – vertelde ik hem toen we elkaar zagen tijdens een van mijn bezoeken aan Israël en vertel ik hem ook in mijn fantasie wanneer ik thuis, in Amerika, zit te schrijven.

Ik werd kwaad. ‘Over wat voor feestje heb je het? Ik ga niet naar feestjes en ik hou er niet van dat je me een “spetter” noemt, met die walgelijke sj van je vader.’

‘Onze vader,’ zei Boaz. ‘Hij was ook jouw vader, mocht je dat weer vergeten zijn.’

Hij leegde zijn glas op die onuitstaanbare manier van hem, in één grote teug, en zei grinnikend: ‘Maar ga door, vertel verder over die vrouw. Zijn jullie naar haar toe gegaan of naar jouw hotel? En hoe hebben jullie het gedaan? Jij bovenop of zij bovenop?’

‘We zijn nergens naartoe gegaan en we hebben niets gedaan. En kap alsjeblieft met die manier van praten.’

Het was laat op de avond. We zaten op het balkon van mijn hotelkamer, tegenover de zee, die niet te zien maar wel aanwezig was, rollend in het donker als een groot dier. We dronken het ene na het andere glaasje *boukha*, de vijgenbrandewijn die ik altijd inbreng bij onze ontmoetingen, we aten van de mezze die Boaz in Tel Aviv had gekocht en we praatten. Dat doen we elke keer als ik in Israël ben – we maken een afspraak voor een nacht die we ‘broersnacht’ noemen en die helemaal van ons alleen is. Alleen mijn broer en ik, allebei in ons eentje.

We vertellen van zonsondergang tot zonsopgang verhalen, we eten en drinken – ‘zuipen, om precies te zijn,’ zegt Maja, de vrouw van Boaz –, we worden op een stille, grondige en langzame manier dronken en we praten: over mijn vrouwen en zijn vrouw, over de kinderen die ik niet heb en zijn dochter en zoon, en over mijn moeder en zijn vader, zoals ik ze koppig blijf noemen voor mezelf, want Boaz was het lievelingetje van hem en ik dat van haar.

De alcohol maakt onze tongen los, smelt het bezinksel in de haarvaten van het hart, smeert onze stembanden. Boaz en ik verschillen van elkaar, maar we zijn hechte, liefhebbende broers. De herinneringen komen opzetten en omdat we kinderen zijn van ouders als de onze, zijn ze talrijk en sterk. Maar enkele jaren geleden, in de broersnacht van 2010, vertelde ik hem een verhaal dat geen verband hield met onze familie, over een nacht die ik twintig jaar daarvoor in Israël had doorgemaakt, in 1990. Ik vertelde hem over een vrouw die ik ’s avonds had leren kennen, hoe we elkaar hadden ontmoet en wat er daarna was voorgevallen in haar huis, een afgelegen huis ergens in de Sjaron, midden in een doolhof van zandwegen, citrusboomgaarden, velden met groenten en avocadoplantages.

2

Mijn naam is Ithamar Diskin. Ik ben in 1945 geboren in Jeruzalem en ik woon al vijfendertig jaar in Amerika. Elk jaar kom ik voor een paar weken over naar Israël, altijd tegen de herfst, huur er een auto en logeer in een hotel aan zee. Niet in Tel Aviv, waar Maja en Boaz wonen, maar in Herzlia of Netanja.

Maja moppert: ‘Waarom logeer je niet bij ons? We zijn je enige familie.’ Maar ik hou voet bij stuk. Ik wil hun niet tot last zijn met de gewoonten van de oude vrijgezel die ik in de loop van de jaren ben geworden: zo een die in slaap valt met de kippen en wakker wordt met de hanen, vooral na een lange vlucht uit Amerika, die in het holst en de laatste uurtjes van de nacht naar muziek luistert, midden in de nacht rammelt met ijsblokjes in de shaker en in het glas en wc’s doortrekt, ’s ochtends vroeg de deur uit gaat om hard te lopen en puffend en hijgend terugkomt.

In Amerika ren ik ook elke ochtend en als ik in Israël ben, zwem ik bovendien ’s avonds in zee. Dat deed ik ook die bewuste dag. Toen ik van het strand terugkwam in het hotel, stapten er drie meisjes en twee jongens bij mij in de lift, in minuscule, druipende zwemkleding, opeengepakt en luidruchtig zoals dat hier bij jullie gebruikelijk is, Boaz. Ik drukte mijn tas met zwemspullen tegen mijn borst, maar een druppel aan het puntje van de neus van een van de jongens – water? zweet? – groeide, bungelde en viel als in

slow motion, die ook in films mijn weerzin wekt, boven op mijn voet, liep over mijn huid en verdween alsof hij erin was getrokken.

Een van de meisjes staarde me aan en vroeg: ‘Zeg, ben jij toeval-
lig acteur? Kan het zijn dat ik je in een film heb gezien?’

Ik toverde mijn Hollywoodachtigste glimlach op mijn gezicht en antwoordde in mijn Amerikaanse Engels dat ik geen Hebreeuws sprak. Ik hoorde hen zich nog afvragen wie ik kon zijn, toen de lift stopte op mijn etage. Ik ontsnapte uit de lift, liep rechtstreeks naar mijn kamer en haastte me naar de douche.

Lange tijd bleef ik onder de douchestraal staan. Ik spoelde het lawaai van hun gesprek, de viezigheid van hun druppel, het zand van het strand en het zout van de zee van me af. Ik kleedde me aan, twijfelde of ik mezelf zou uitnodigen voor het eten bij Boaz en Maja of niet meer dan iets kleins zou nemen van de roomservice, en uiteindelijk, een beetje in de war gebracht door het tijdsverschil tussen mijn thuis- en mijn geboorteland, viel ik op het bed in mijn kleren in slaap.

Na een korte, onaangename slaap werd ik wakker in een donkere kamer. Heel even begreep ik niet waar ik was. Ik kwam over-
eind, zette mijn bril op, keek uit het raam en zag niet ver van het hotel mannen en vrouwen voor een café staan drinken en praten, naar binnen gaan en naar buiten komen. Er klonk gelach op, niet te luid, maar ontspannen en vriendelijk, als onder oude bekenden.

De kleren waarin ik in slaap was gevallen, waren gekreukt. Ik trok andere aan, keurde mezelf in de spiegel en ging naar beneden, weer met diezelfde lift. Een zucht van opluchting – iemand had de vloer gedweild – en ik ging op pad.

Het was een klein, prettig café, van het soort dat ‘buurtcfé’ wordt genoemd. Door de sigarettenrook, de te zoete parfums en de te sterke aftershaves heen, waarmee vrouwen en mannen geneigd zijn elkaar in het gezicht te slaan, waren de aangename geuren van lekker eten te ruiken. Ze hingen in de lucht zoals etensgeuren

hangen moeten: als kleuren in een lappendeken, die elkaar raken maar niet mengen.

‘Weet je zeker dat daar gerookt werd?’ vroeg Boaz. ‘Roken is bij ons verboden in restaurants.’

Boaz heeft jarenlang in de marine gediend. Hij was hoofdmechanist in de onderzeevloot. Zijn werk daar, zo heeft hij me eens uitgelegd, vereiste oog en oor voor details en een scherp onderscheidingsvermogen. Onder zee kan die eigenschap rampen voorkomen en levens redden. Maar daarboven, op een hotelbalkon, in het gezelschap van bakjes delicatessen en twee flessen boukha is ze belachelijk en vervelend.

‘Boaz,’ zei ik, ‘je zit nu niet in je duikboot. Hou op ook in mijn verhaal naar lekken en defecten te speuren.’

‘Je hoeft niet boos te worden,’ zei hij.

‘Ik heb je gezegd dat het een verhaal is van twintig jaar geleden. Toen mocht er in cafés en restaurants nog worden gerookt.’

‘Twintig jaar geleden? Dan was het in het jaar na ma’s dood,’ zei hij.

‘Klopt. In dat jaar ben ik twee keer gekomen, zoals gewoonlijk in het najaar, maar ook in het voorjaar, voor haar eerste sterfdag.’

De tafeltjes waren allemaal bezet, maar aan de bar zaten slechts twee stellen. Ik nam ver van hen vandaan plaats, bij de muur, en keek rond. Ik hield het strikt bij voorzichtige blikken, die niet bleven hangen, laat staan staarden – de blikken die een man in een vreemd territorium werpt op degenen die er thuis zijn. Vooral als hij een man is die aandacht trekt en weet dat er van hun kant ook naar hem wordt gekeken, dat er veronderstellingen over hem worden gedaan en dat die tot verhalen worden geweven.

Al snel ontwaarde ik een bepaalde blik, me toegeworpen vanuit de ogen van een vrouw die ouder was dan ik. In de zestig, schatte ik.

‘Help me herinneren, hoe oud was jij toen?’

‘Ik zei al, het was twintig jaar geleden, in 1990, dus ik was vijfenveertig.’

Ze zat aan een hoektafeltje met een jongere vrouw. Uit hun gelijkens maakte ik op dat het ging om moeder en dochter, van het soort dat je weleens tegenkomt: een stralende oudere vrouw en haar uitgebluste jongere versie.

Ze keek weer naar me. Ik had die verkennende en scannende blik al zo vaak gezien. Hoewel bekend verontrustte die me en ik zette mijn bril af. Niet om mijn uiterlijk te veranderen, maar omdat degenen om me heen als ik mijn bril afzet hun trekken en uitdrukking verliezen en dan ook verstommen. Ze vallen niet helemaal stil, maar hun geraas wordt gedempt, wordt een vergeruis van onzichtbare golven.

‘Zoals ma haar gehoorapparaat uitdeed,’ zei Boaz.

‘Bij ma lag het ietsje ingewikkelder,’ zei ik.

De barman kwam naar me toe. Ik bestelde een grappa.

‘De bruschetta is van het huis,’ zei hij, en hij zette een schoteltje naast mijn glas neer. Ik bedankte hem en nam af en toe rustig een slokje en een hapje. Na een paar minuten stond de nevelwolk op die de oudere vrouw was en posteerde zich achter de bar. Haar gelaatsuitdrukking ontging me, maar haar bewegingen en haar lichaamshouding zeiden me dat ze aan het bellen was met de vaste telefoon bij de kassa.

Een kort gesprek, en daar kwam ze steeds scherper mijn kant al op, legde de ene na de andere nevelsluier af.

‘Goedenavond,’ zei ze.

‘Goedenavond,’ antwoordde ik. Ik zette mijn bril weer op en zei: ‘Nu herken ik je. Je bent de dame die daar aan het tafeltje in de hoek zat.’

‘Ik ben hier ook de eigenaar, en jij een nieuwe gast. Ik wilde weten of je het naar je zin hebt,’ en ze schonk me nog een grappa in.

‘Zeer naar mijn zin,’ zei ik, ‘dank je.’

‘Het is niet om je mooie ogen. Het is nog happy hour, je hebt er

recht op, en ik hoop dat je tevreden bent en hier terugkomt.’

‘Niet binnenkort, helaas. Ik woon niet in Israël.’

‘Mag ik je om een gunst vragen?’

‘Met alle plezier,’ zei ik.

‘Ik wil je vragen niet te snel weg te gaan, nog even te blijven, want er is iemand die je wil ontmoeten en ze komt er zo aan.’

‘Ik begrijp het niet,’ zei ik. ‘Heeft ze me hier gezien? Is het iemand die ik moet kennen?’

‘Nee,’ zei Boaz. ‘Wat ben je toch een onnozelaar. Het is degene die zojuist over de telefoon van de caféhoudster heeft gehoord dat er een vreemde man in zijn eentje bij haar aan de bar zit en dat ze maar beter kan komen voordat iemand anders hem inpikt. Je hebt zelf gezegd dat ze stond te bellen voordat ze op je afstapte.’

‘Jammer dat je er niet bij was om me te vertellen wat ik moest doen,’ zei ik.

‘Iemand die hier niet is,’ zei de caféhoudster, ‘en die je niet heeft gezien. Ik ben het die jou gezien heeft, en ik heb haar gebeld om te zeggen dat ze moest komen.’

‘Precies zoals ik zei,’ zei Boaz. ‘Misschien moet je toch eens gaan luisteren naar je broer.’

‘Het komt niet doordat je zo slim bent, Boaz,’ zei ik. ‘Het komt doordat die nacht voor mij heel warrig was, zoals je nog begrijpen zult, maar door mij aan jou wordt opgedist als een verhaal, en verhalen ordenen de werkelijkheid.’

‘Gooi het maar in mijn pet,’ zei hij. ‘Ik ben een simpele ziel. Een ingenieur. Geen man van verhalen maar van programma’s, materiaalsterkte, soms ook menselijke sterkte, en vooral ladingen, krachten en druk.’

‘Is dat een service die je al je gasten verleent?’ vroeg ik haar.

‘Goede vraag,’ zei Boaz. ‘En ik kan al raden waar dit verhaal naartoe gaat. Ik heb zo’n gevoel dat ik me over een paar minuten zal verstoppen onder het bed van jou en die vrouw die jou wilde

ontmoeten, en dan mag genieten van de kruimels die eraf vallen.'

'Nee,' zei de caféhoudster, 'we kennen elkaar al jaren en zijn hecht met elkaar. Ooit was ik de jongere vriendin van haar moeder en tegenwoordig ben ik haar oudere vriendin, en ik heb besloten haar te verrassen. Ik heb hier een nieuwe gast, zei ik tegen haar, die er heel goed uitziet en in zijn eentje aan de grappa zit. Het loont de moeite hierheen te komen en kennis te maken.'

Haar ogen gingen over mijn lijf, rustten even op mijn gezicht, op mijn handen, zakten af naar mijn dijen, die zich vanzelf tegen elkaar aan drukten.

'Bel je haar elke keer dat er een mooie man je café binnenloopt?' vroeg ik.

'Nee.' Ze lachte. 'En trouwens, er is hier nog nooit iemand geweest die het haalt bij jou. Het is niet alleen je uiterlijk, het is ook je manier van kleden.'

'Dank je,' zei ik.

'Is er een vrouw die je kleedt?' vroeg ze.

'Nee,' zei ik.

'Is er een vrouw die je uitkleedt?'

Boaz barstte in lachen uit. 'Wat een tante, die caféhoudster. Waarom heb je mij daar nooit mee naartoe genomen in de twintig jaar sinds die nacht?'

'Omdat ik nooit ben teruggegaan. Noch naar dat café, noch naar dat hotel.'

'Ze is beslist een mooie meid,' zei de caféhoudster, 'en ik kan je garanderen dat ze je niet zal vervelen. Je hoeft ook niet na te denken over een openingszin als ze binnenkomt. Je uiterlijk volstaat.'

'Ze heeft gelijk,' zei Boaz. 'Herinner je je wat ma altijd over je zei?' En op zijn gezicht stond de bijzondere uitdrukking al die het aannam voordat hij een van onze ouders imiteerde: 'Ithamars schoonheid zal alle deuren voor hem openen, alle muren van alle Jericho's voor hem slechten... Grappig. We zijn allebei de zestig

gepasseerd en al lang en breed wees, maar binnen in ons zijn zij en pa nog altijd springlevend.'

'Voor de verandering zijn wij zwanger van hen,' zei ik.

'Hup, dan is het hoog tijd dat ze geboren worden,' zei Boaz. 'Dat ze geboren worden, opgroeien en ons met rust laten.'

3

Mijn naam, Ithamar, is me gegeven door mijn moeder, en ze sprak die steevast uit met een plechtige, Bijbelse klemtoon op de laatste lettergreep. Maar de meesten van mijn familieleden en kennissen – het zijn er niet veel, moet ik toegeven – noemen me Ita. Ita met de klemtoon op de i, zoals in pita, van pitabroodje. Zo noemde Boaz me toen hij twee was, en die kinderlijke verhaspeling beklifde.

Als ik met iemand kennismaak, stel ik me altijd voor als Ithamar, in de nette uitspraak waar mijn moeder op stond, en noem ook onze achternaam – Diskin – die goed past bij mijn broer en mijn vader, en minder goed bij mij en haar. Maar de meeste nieuwe kennissen prefereren mijn bijnaam als ze die eenmaal hebben gehoord.

Mijn moeder, trots op de naam die ze voor me had gekozen, wees iedereen terecht die hem afkortte. ‘Verstoorders en verwoesters! Ik heb je zo’n mooie naam gegeven en zij hakken er de helft af.’ Maar uiteindelijk vond ze een oplossing waarvan niet alleen de aard verrassend was, ook de compromisbereidheid die eruit sprak, want dat was een eigenschap waarop ze zich zelden liet betrappen. Ze kondigde aan dat ze de bijnaam zou accepteren als die geschreven zou worden als ‘Ita’. Met een t in plaats van th.

‘Het is grappig,’ zei ik op een keer, toen ik wat ouder was, ‘en het maakt ook niet uit. Tenslotte wordt die naam nooit geschreven

of gelezen, alleen gezegd en gehoord.' Maar ze hield vol: 'Je wordt ouder, straks krijg je brieven van meisjes, en alles wat wordt geschreven, wordt uiteindelijk werkelijkheid.' En ze was zo stellig en beslist dat ik ook jaren na haar dood, nu ik dit verhaal op papier probeer te zetten, Ita zonder h schrijf, zoals zij eiste.

'Je hebt me niet gezegd dat je iets aan het schrijven bent,' zei Boaz.

'Omdat het niet echt schrijven is. Ik leg een paar verhalen en scènes vast om ze niet te vergeten, dat is alles.'

In tegenstelling tot onze moeder heb ik nooit bezwaar gemaakt tegen de bijnaam die Boaz me gegeven heeft, en ook de spelling ervan stoorde me niet. In het algemeen ben ik niet geneigd tot protesten en meningsverschillen. Ik heb het leven liever rustig, het ruige land vlak en de golven laag. Maar toen ik wat ouder werd, werd de bijnaam Ita uitgebreid met een onverdraaglijk bijvoeglijk naamwoord: 'mooi'. Zo, 'mooie Ita' word ik genoemd als ik er niet bij ben, en wie me zo noemt als ik er wel bij ben, doet dat om me te provoceren of om te zien hoe ik mijn woede beheers, in verlegenheid word gebracht en me inhoud.

'Zoals ma altijd over je zei: Ithamar is het kalf dat Abraham aan de engelen opdiende. Een kalf, teder en goed. Hij maakt geen ru-zie en geen problemen.'

'Het zal wel,' zei ik, want ik hield noch van die omschrijving noch van de uitleg ervan, maar Boaz hield niet op en citeerde zelfs het vervolg van haar woorden: 'Hij is zo teder en goed dat hij het soms moeilijk zal krijgen en zich er slecht bij zal voelen.'

'Ik heb het niet moeilijk en voel me helemaal niet slecht, Boaz,' zei ik kwaad.

Ik ben niet de enige met een vast bijvoeglijk naamwoord voor zijn voornaam. Bij anderen is het 'lange', 'kwade', 'leuke', maar ik heb mijn epitheton niet alleen gekregen vanwege mijn knappe uiterlijk, maar ook omdat mijn andere eigenschappen er niet echt

uit springen. Ik ben veel mooier dan dat ik slim of dom ben, bijvoorbeeld, of moedig of laf, en de meeste mensen die ik ken zijn verstandiger of botter dan ik, driftiger of milder, saaiër of gevat-ter. Al die eigenschappen hebben echter hun juiste moment en wat langere tijd nodig om aan het licht te komen, terwijl ‘jullie, de mooien,’ zoals Michal altijd zei, ‘die vlag boven jullie hoofd hebben wapperen, die al definieert en vaststelt voordat jullie je mond opendoen.’

‘Jij bent ook mooi,’ zei ik.

‘Jij bent veel mooier dan ik,’ zei ze lachend, ‘en als we op straat lopen kijkt iedereen alleen naar jou.’

‘Maar ik ben alleen maar mooi en dat alleen maar vanbuiten,’ zei ik, ‘terwijl jij duizend lagen hebt en zo wijs en veel specialer bent.’

Het is vijfendertig jaar geleden dat we uit elkaar gingen en ik naar Amerika vertrok, op een reis die was bedoeld om te helen en te verzachten, en die uitliep op een permanente vestiging. Vijfendertig jaar waarin ik haar niet heb gezien, maar de tijd – waarvan ik de stroming duidelijk voel – bleef haar aan mijn zijde meevoeren. Vijfendertig jaar waarin ik aan haar verjaardag dacht op mijn verjaardag, want door een wonderlijk toeval zijn we geboren op dezelfde dag en in hetzelfde jaar, en schelen we slechts het ene uur dat ik haar voor was.

Toen we dat ontdekten, zei ze: ‘Het is prettig en verheugend te weten dat we op dezelfde dag geboren zijn.’ Maar ik klaagde: ‘Na mijn geboorte heb ik een heel uur zonder jou geleefd, terwijl ik er bij jouw geboorte al was en op je lag te wachten.’

Ze barstte in lachen uit, sloeg haar armen om me heen en zei: ‘Suffie, zo hoort het te zijn,’ en ‘Ita, romanticus die je bent, waar moet dat heen met jou?’ terwijl bij mij de tranen opwelden.

‘Je bent gestoord,’ zei Boaz, en hij sloeg zijn boukha achterover. Ik heb al gezegd: ik hou niet van die manier van drinken van hem,

maar in dit stadium van de nacht lukte het me nog me van commentaar te onthouden.

‘Op een keer heb ik je vader erover verteld,’ zei ik, ‘en hij zei: Het is heel goed als een stel, of gezinsleden, op dezelfde dag geboren worden.’

‘Onze vader,’ verbeterde mijn broer weer.

‘Dat is heel goed,’ legde onze vader me uit, ‘zo kun je geld besparen. Eén verjaarsfeest voor twee betekent minder kosten.’

‘Alles welbeschouwd was hij best krenterig,’ zei Boaz. ‘Zeker voor iemand die zoveel verdiende. Herinner je je hoe hij in huis rondrende om de lampen uit te doen?’

‘De elektra,’ verbeterde ik.

‘Maar op dit punt had hij gelijk. Echt jammer dat jullie niet bij mekaar zijn gebleven,’ zei Boaz.

‘Elkaar,’ zei ik, ‘niet mekaar maar elkaar. Gelukkig is ma al dood en hoeft ze je niet meer op de vingers te tikken.’

‘Ik hou me in en zeg niets terug,’ zei hij. ‘Wat ik wilde zeggen is: Jammer dat jullie niet bij mekaar zijn gebleven. Want zoals ik jullie ken, of jou tenminste, zouden jullie vast ook op dezelfde dag zijn doodgegaan, en zoals ik pa ken, had hij dan gezegd dat dat ook voor de begrafenis en de sjivve minder kosten betekende.’

Wij, Michal en ik, zijn allebei vijfenzestig jaar oud. Ik woon in Charlottesville in de Amerikaanse staat Virginia en kom elk jaar over naar Israël. Zij woont in Tel Aviv en gaat vaak op reis, naar tal van landen. Soms zie ik een foto van haar op internet, als ze weer een wetenschapsprijs of eredoctoraat krijgt, soms met haar man, haar beide dochters – de oudste, een kinderarts, lijkt pijnlijk veel op haar – en met de vier kleinkinderen.

Ik schrik als ik zie wat de jaren met haar hebben gedaan. Zoals ze zelf in onze jonge jaren voorspelde ben ik aan de tand des tijds ontkomen: mijn haar is gesierd met een vleugje grijs, maar nog al tijd dik. Mijn gebit is ongeschonden en smetteloos, mijn rug recht